

Dužijanca – etnološka percepcija i interpretacija

Milana Černelić* i Jadranka Grbić Jakopović**

Sažetak

U okviru sintagme „traganje za identitetom“ naša je znanost u posljednjih pola stoljeća proizvela brojne teorije usmjerene na afirmaciju i reafirmaciju kulturnih, etničkih, nacionalnih i inih identiteta, među kojima su i regionalni etnokulturni identiteti manjinskih zajednica. Objektivni kulturni sadržaj, u kojem tradicija ima poseban status, još uvijek predstavlja važan izvor iz kojega se selektiraju etnički i kulturni markeri. Geneza i granice, simboli i zajednička sudbina i narodni običaji svjedoče da tokovi i stabilnost procesa identifikacije kao i njihovoga krajnjeg rezultata – identiteta, doista jesu neupitni. Pravi je primjer tih procesa dužijanca, preko jednog stoljeća neprekinuti običaj svetkovine završetka žetve kod bunjevačkih Hrvata u Bačkoj. Autorice daju osvrt na dosadašnje radove o dužijanci iz pera etnologa i kulturnih antropologa i na njihove percepcije i interpretacije ove kulturne prakse.

Ključne riječi: Bunjevci, dužijanca, identitet, etnološka istraživanja

Uvod

U svim društvenim sustavima, u prošlosti i u sadašnjosti, bez obzira na različita ustrojstva i vladajuće ideologije, etnički, kulturni i drugi pluralizam su determinanta. Ona povlači za sobom, među ostalim, predodžbu i značaj činjenice da pluralizam unutar jednoga društveno-političkog sustava (npr. države) podrazumijeva i supostojanje manjine i većine. Na globalnoj i njoj oponentnoj lokalnoj razini formiraju se i transformiraju shvaćanja i predodžbe o ekonomskoj, društvenoj i kulturnoj različitosti, istosti, granicama, zajedništvu, jednom riječju: identitetu.

U pokušaju razumijevanja realnosti u kojoj i koju živimo, etnologija i kulturna antropologija, kao konceptualna znanost, usmjerava nas prema definicijama i konceptima kulture i identiteta, odnosno prema kulturno-identifikacijskim strategijama i praksama, podesnima za manipulaciju njima u cilju kategoriziranja i klasificiranja

* redovna profesorica, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

** redovna profesorica, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

zajednica u procesima introspekcije i u procesima interakcije s drugima: kroz stoljeća promjena ono što vodi i održava neku zajednicu jest samopouzdanje i samopoštovanje, osjećaj afilijacije i kontinuiteta. To pretpostavlja da svaka zajednica ima svoje ime, prostor, povijest, tradiciju i kulturu, konsenzus u pogledu zajedničkoga porijekla, osjećaj istosti, zajedništva i pripadanja. Drugim riječima, identifikacijski procesi i prakse apostrofiraju objektivnu dimenziju (kulturni repertoar) i subjektivnu dimenziju (emocije i lojalnost). Obje su dimenzije u stalnom procesu transformacije i nikada se ne pojavljuju u nekakvoj „prvotnosti/izvornosti“. Istovremeno međutim, impliciraju postojanje nekih konstanti, a to su vjerovanje, misao i tvrdnja o trajanju i kontinuumu na kojima počiva temelj zajedništva.

U okviru sintagme „traganje za identitetom“ naša je znanost u posljednjih pola stoljeća proizvela brojne teorije usmjerene na afirmaciju i reafirmaciju kulturnih, etničkih, nacionalnih i inih identiteta, među kojima su i regionalni etnokulturni identiteti manjinskih zajednica. Bez obzira što koja od njih tvrdila, pragmatizam i povijesno iskustvo ukazuju da se identitetski resursi nalaze u brojnim područjima (usp. Černelić i Grbić 2012, 500-501).

Naime, suvremena etnološka istraživanja, kao i općenito istraživanja humanističkih i njima srodnih znanosti, ukazuju kako su se tijekom posljednjih nekoliko desetljeća mijenjali pristupi istraživanjima identiteta i identifikacijskih procesa. Kako se pojam identiteta najčešće odnosi na pitanje što ljudi misle da jesu, tj. što je ono što ih najviše obilježava (usp. Haralambos i Holborn 2002, 885), sam pojam podrazumijeva dvosmjernu interakciju, odnosno dva moguća odnosa usporedbe među ljudima ili predmetima: s jedne strane sličnost, a s druge razliku (usp. Jenkins 2003, 3-4). Pristupilo se dakle istraživanju promjenjivosti identiteta temeljem percipiranih i interpretiranih identitetskih strategija i praksi, pri čemu je naglašena akcija, a ne neko fosilizirano činjenično stanje stvari. Prema tim pristupima, identiteti se oblikuju i nastaju promjenom strategija u manipuliranju s određenim identitetskim resursima kao što su zajednička povijest, jezik, religija, tradicijska i suvremena kultura, i sl. No, pokazalo se da temelj identifikacije nisu samo različitost i posebnost nego i istost i jedinstvo. Naime, pojedinci i kolektivi kojemu oni pripadaju, identificiraju se temeljem objektivnoga kulturnoga sadržaja: matičnoga lokusa (mjesto rođenja, zavičaja ili domovine), jezika kojim govore, načinom na koji žive, običajima koje prakticiraju, vjerom u koju vjeruju, obiteljima kojima pripadaju, prijateljima s kojima se druže i, napokon, predmetima kojima su okruženi. To objektivno podloga je za kreiranje subjektivnih, očito neophodnih, pa makar zamišljenih i izmišljenih opreka prema drugima, što naposljetku potvrđuju najnovija istraživanja „materijalnih praksi bivanja i pripadanja u transnacionalnim društvenim prostorima“ (Povrzanović Frykman 2010, 39). Na taj način lakše je razumjeti hrvatske dijasporske zajednice od kojih su mnoge, usprkos transnacionalizmima, translokalizmima, deterritorijalizaciji i sl., od prije nekoliko stoljeća do danas uspješno prebrodile globalnu transformaciju, te zamišljanjem, uzbuđenjem, željama, snovima, fantazijom i napose kulturnim praksama uz sve objektivno što ih čini 'takvima i nikakvim drugačijima' obdržali izvorni ili „izvorni“ identitet.

Prema tome, neosporno jest da je jedno od područja oblikovanja identiteta objektivni kulturni sadržaj, u kojem tradicija ima poseban status, budući da se, kako recentna etnološka istraživanja pokazuju, još uvijek, najvećim dijelom upravo iz nje selektiraju etnički i kulturni markeri – mediji za askripciju i identifikaciju. Naime, i geneza i granice i simboli i zajednička sudbina i na koncu konca, kako je još krajem XVII. stoljeća ustvrdio hrvatski znanstvenik i političar Pavao Ritter Vitezović: *naši narodni običaji* svjedoče da tokovi i stabilnost procesa identifikacije kao i njihovoga krajnjeg rezultata – identiteta, doista jesu neupitni (usp. Černelić i Grbić 2012, 501).

Lokalne publikacije o dužijanci

Pravi primjer i dokaz rečenome upravo je i dužijanica, svetkovina završetka žetve kod bunjevačkih Hrvata u Bačkoj. O njoj se dosad dosta pisalo, osobito u novije vrijeme, no etnoloških istraživanja ove pojave bilo je malo. To donekle začuđuje, budući da je riječ o veoma dugovječnoj i značajnoj manifestaciji, koja traje i u suvremenim uvjetima u kojima se mnoge tradicije ranije ili kasnije, brže ili sporije gase. Ona dakle, ne predstavlja obnovljeni segment baštine, što se u posljednjim desetljećima događa s mnogim pojavama tradicijske kulture, već neprekinuto traje u obliku javne manifestacije već više od jednoga stoljeća. Kao dio kulturne baštine Bunjevaca izvorno je dužijanica bila običaj, dotično svetkovina kojom se obilježavao završetak žetve. O tome se običaju, kako onom u ruralnim tako i urbanim sredinama, većinom pisalo posve uopćeno (usp. Erdeljanović 1930; Sekulić 1991; Zelić 2006) da bi se od sredine 1990-ih godina počele objavljivati knjige koje se bave različitim aspektima ovoga jedinstvenog kulturnog fenomena (Ivanković i sur. 1996; Stantić 2001; Vojnić Hajduk et al. 2006; Beretić 2009; Grgo Piuković 2011, Vojnić Hajduk 2011, Stantić 2011; Vojnić Hajduk 2014.). Autori ovih knjiga predstavnici su hrvatske bunjevačke zajednice u Bačkoj. Objavljena je i posebna fotomonografija žetelačkih radova (Juriga 2003). Pojedine publikacije bave se dužijancom jednog određenog razdoblja. U Godišnjaku Kulturno-umjetničkog društva „Bunjevačko kolo“, jednoj od prvih opsežnijih publikacija posvećenih dužijanci, detaljno je predstavljena dužijanica iz 1993. godine, kada su crkvena i svjetovna dužijanica objedinjene u jedinstvenu svetkovinu (Vojnić Hajduk 1994). Jedan od najnovijih radova razmatra drugo značajno razdoblje u povijesti dužijance (1968.-1971.), o kojemu su dosad postojala sasvim opća saznanja (Zelić 2014). Bez pretenzije evaluacije svih spomenutih radova, samo ćemo ukratko istaknuti značaj pojedinih radova kao etnografskog štiva. Većina tih radova, osobito Zelićev kratak prikaz i monografsko izdanje o dužijanci izvor su osnovnih podataka o kronologiji događaja vezanih uz dužijancu, od njenih početaka kao urbane manifestacije do prvih nekoliko godina XXI. stoljeća. Spomenute knjige ne bi se moglo nazivati etnološkim studijama – jer cilj njihovoga pisanja nije bio da se na temelju znanstvene metodologije i pristupa analizira i interpretira društveni i kulturni fenomen koji dužijanica predstavlja (usp. Škrbić Alempijević 2012, 426.) No, većina tih radova, više ili manje uspješno (jer ih se ne može u procjeni njihovo-

ga doprinosna posve izjednačiti) predstavljaju detaljan ili manje detaljan etnografski tekst, od kojih posebno ističem knjigu A. Stantića, koji je u svojem prikazu N. Škrbić Alempijević označila preglednim i živopisnim etnografskim tekstom, koji vrvi zapažanjima istraživača – insajdera (ibid.). Autorica je u završnom dijelu svojega osvrta na ovu knjigu istaknula sljedeće:

*... koja je uloga ovog i ovakvih djela u istraživanjima kulture? Svoju temeljnu funkciju knjiga *Ris* i obiteljska dužijanca u subatičkom ataru ostvaruje u zajednici koja podržava njihovo izdavanje: ona potiče njezine članove na razmišljanje o tradiciji i na njezino slojevitije razumijevanje, ona promiče grupnu koheziju, afirmira i dodatno potvrđuje one simbole identiteta bunjevačkih Hrvata koji motive ugrađene u svoje identifikacijske strategije, među ostalim, pronalaze u poljodjelskom načinu života, na salašima, pri tradicijskoj žetvi. No, rad Alojzija Stantića svakako može biti koristan i analitičarima društvenih i kulturnih fenomena, etnologima i kulturnim antropolozima. S jedne strane, ova knjiga nudi niz etnografskih podataka koji nam omogućuju sagledavanje fenomena žetve i Dužijance u dijakronijskoj perspektivi. No, ona nam s druge strane ujedno daje dragocjeni uvid u status koji ti motivi imaju u kulturnom imaginariju Hrvata Bunjevaca, u važnost koju im pripisuju sami članovi zajednice, u njihova stajališta, predodžbe i sjećanja (ibid. 427-428).*

Postavljeno pitanje na početku ovoga citata može se podjednako odnositi na sve radove koje su objavili lokalni autori, kao nositelji i dionici ove kulturne baštine, većina njih istovremeno i akteri u njezinoj organizaciji u nekom razdoblju. U ovome prikazu ne bavimo se ovom vrstom radova o dužijanci, već želimo ukazati na to kako dužijancu percipiraju i interpretiraju etnolozi i kulturni antropolozi.

Srpski etnolozi o dužijanci

Fenomenom dužijance u novije vrijeme bavili su se i srpski etnolozi: M. Prelić (2007) i B. Ćupurdija (2010), potonji autor i nešto ranije. U njihovim radovima također se ukratko iznosi kronologija događanja u tom razdoblju uz nešto detaljniji osvrt na posljednje desetljeće i promjene do kojih je dolazilo. U tom osvrtu na novije razdoblje M. Prelić opisuje dužijancu tzv. manjinske bunjevačke zajednice. I Ćupurdija također u svojem radu s naslovom: „Put ka celovitosti Dužijance“, iznosi već manje-više poznate činjenice iz nekih ranijih prikaza, no donosi i nešto podataka koji drugdje nisu objavljeni, kao što je jedan novi oblik proslave dužijance u Bajmoku, koji je inicirao Gerontološki klub „Bajmok“, koji je organizirao svoju prvu dužijancu 1993. godine (2010, 167). Također se osvrće na dužijancu koju organizira bunjevačka nacionalna manjina, koja je krajem 2005. godine za jedan od četiri svoja praznika uzela 15. kolovoza, Dan dužijance. Time je ovom običaju dala status nacionalnog praznika. U skladu s tim, on se kao takav obilježava od 2006. godine (ibid. 168). Oba srpska autora navode da su se Bunjevci od 1945. do 1981. morali iskazivati kao Hrvati, jer su u razdoblju socijalizma Bunjevci odlukom tadašnjih vlasti, automatski smatrani pripadnicima hrvatske nacije. Tek od 1991. godine na popisu

stanovnika ovoj je grupi omogućeno da se iskaže kao posebna i ponovno je aktualizirano pitanje javnog priznanja i potvrde posebnosti identiteta Bunjevaca u Bačkoj. (ibid. 166; Prelić 2008, 126). To zapravo i nije točno, jer ako se nisu željeli izjasniti Hrvatima, mogli su se u to vrijeme u najmanju ruku izjasniti Jugoslavenima. M. Prelić naglašava da se Bunjevci u Bačkoj mogu smatrati kao etnička grupa, odnosno etnička manjina, odnosno, po formalnom statusu, kao nacionalna manjina. U određenjima njihove etničke pripadnosti, što sve Bunjevci jesu i mogu biti, autorica ide još i dalje te tvrdi:

Oni sami sebe smatraju narodom, štaviše, mogu se smatrati i konstitutivnim narodom države Srbije (zahvaljujući prisustvu svojih predstavnika na Velikoj narodnoj skupštini u Novom Sadu 1918. godine i značajnoj ulozi koju su odigrali u određivanju severne granice današnje Srbije). Oko 20.000 Bunjevaca koji su se tako izjasnili na državnom popisu stanovnika 1991. i 2001. godine potomci su migranata iz dinarskih predela u Bačku, koji su u vreme formiranja nacionalnih identiteta stekli i očuvali posebnu samosvest pod tim imenom sve do danas (2008, 125-126).

U svojem drugom radu M. Prelić iznosi i problematičnu neistinitu tvrdnju da su Bunjevci etnička skupina bez matične države (2007, 190). U ovome radu ovim se pitanjima ne bavimo, ali ih se dotičemo, budući da se ovo dvoje autora, osobito Prelić, na prilično neargumentiran način dotiču tih pitanja.

Čupurdija donosi i neke prijedloge kako istraživati dužijancu ubuduće. Pritom ističe da su sva dosadašnja istraživanja (do 2009. godine), uključujući njegova vlastita, imajući u vidu rasprostranjenost i dugo trajanje običaja, u manjoj ili većoj mjeri bila fragmentarna i da kao takva mogu biti putokaz za istraživanja, a ne i gotov rezultat; predlaže da za svaku godinu, počevši od 1911. godine, treba pregledati sve subotičke i ostale tiskovine; građu crkvenih arhiva u Subotici i drugim bunjevačkim mjestima. Ova građa će biti najbolji svjedok o tome da li je – i ako jeste, kada je – dužijanca dospjela u okolna naselja i njihove crkve. Smatra da se može očekivati da se nešto građe nalazi i u arhivima poljoprivrednih dobara, bar u onim godinama kada su naselja kojima pripadaju bila uključena u proslavu završetka žetve, kao i u Povijesnom arhivu u Subotici, gdje se inače, istina sa zadržkom, slijevaju vijesti iz svih ustanova i naselja ovog kraja. Tek na osnovi spomenute građe moći će se dobiti uvid u održavanje ili neodržavanje dužijance za svaku godinu posebno, počevši od 1911. godine, i za svako naselje na razini subotičke i somborske općine. Nadalje, predlaže da se izradi bibliografija izvora o dužijanci, te da se i sama građa objavljuje. Na osnovi ove građe može se napraviti presjek ili model održavanja običaja za svaku godinu posebno, počevši od 1911. godine. Tek na osnovi spomenutih modela ili presjeka običaja moći će se odabrati metodologija njegovog proučavanja. U ovom kontekstu, najširi metodološki okvir za proučavanje jest povijesni, funkcionalni i značenjski pristup, koji bi pokazao sve promjene običaja u XX. i XXI. stoljeću. Ovako postavljenoj metodologiji proučavanja mogu prethoditi šira, komparativna, etnološka i lingvistička istraživanja unutar južnoslavenskog etničkog i kulturnog prostora, unutar slavenskih, evropskih i izvan-evropskih kultura, na temelju kojih bi se mogao ocrtati

kulturni krug u kome završetak žetve nosi isti ili sličan naziv i općenito ukažu na društva i kulture koje slave završetak žetve (usp. Čupurdija 2010, 169-170). Autor nadalje zaključuje i predlaže:

Sve dok se ne obave ovakva istraživanja, bićemo u situaciji da deo običaja uzimamo kao celinu, odnosno – da imamo nepotpune vesti o njemu i njegovom тумачenju, čime se uvek lako otvaraju vrata ‘napetostima’ raznih vrsta, vezanim za potencijalne izvodače običaja u Subotici i njenoj široj okolini. Imajući u vidu istorijski, društveni, etnički, kulturni i politički značaj običaja, treba poraditi na tome da se stvore bolji društveni uslovi za njegovo proučavanje. Jedno od pitanja u vezi sa tim je i kako i uz pomoć kojih kadrova možemo proučavati dužijancu. Za početak bi značajan korak bio i osnivanje jednog stalnog tela, odbora ili komisije, koje bi imalo bar dva zadatka: da sakuplja građu o običaju i da – ga proučava, sa jedne strane, i da služi kao savetodavno telo čije mišljenje za organizatore svečanosti ne bi moralo da bude obavezujuće, sa druge strane. Ovo telo bi moglo biti sastavljeno od istraživača, naučnika i bibliografa, kao i od organizatora, učesnika i ljubitelja dužijance, i – drugih, a funkcionisalo bi kao tim koji radi na projektu (ibid. 170).

Kao što se na temelju kraćeg osvrta na istraživanja M. Prelić i B. Čupurdije može uočiti, devedesetih godina XX. stoljeća među bačkim Bunjevcima došlo je do podjele koju možemo označiti kao razliku u iskazivanju njihovoga etničkog identiteta, što se početkom XXI. stoljeća odrazilo i na svetkovanju dužijance. Riječ je o polarizaciji, razdvajanju ove etničke skupine na one Bunjevce koji sebe smatraju Hrvatima i one koje niječu svoje hrvatsko podrijetlo i smatraju se posebnom manjinskom zajednicom u Srbiji, koja ima svoje organizacije, tzv. Maticu, svoju zastavu i druga obilježja, na temelju kojih se distanciraju od Bunjevaca Hrvata. Iako je riječ o istoj subetničkoj skupini, susrećemo se s pojavom podvojenoga identiteta. Ta podjela seže i u daljnju prošlost. Naime, između dva svjetska rata bilo je razdoblje intenzivnoga političkog manipuliranja s njihovom etničkom pripadnošću, a pitanje njihove etničke pripadnosti ponovno se aktiviralo 1991. godine. Tada se prilikom popisa stanovništva na popisnoj listi pojavio njihov etnonim kao oznaka nacionalne pripadnosti.¹ Ta zasebna bunjevačka zajednica kao dio neslužbenoga programa zasebno održava svoju dužionicu/dužijancu u Somboru od 2002., a u Subotici od 2006. godine. Ova podvojenost identifikacijskih procesa Bunjevaca posebna je tema za istraživanje. Ipak, ne možemo ne spomenuti i tu pojavu, budući da se ona odražava u prakticiranju ove specifične stogodišnje bunjevačke tradicije, koju obje bunjevačke skupine smatraju svojom baštinom. Naime, ove podijeljene bunjevačke zajednice imaju zajedničko kulturno nasljeđe, ali je njihova subjektivna predodžba o vlastitom etničkom identitetu različita.

¹ O tome više vidi u: Černelić 2006, 185-199; ibid. 2012, 171-175; Žigmanov, 2006, 20-26.

Hrvatski etnolozi o dužijanci

Hrvatski se etnolozi također nisu previše bavili dužijancom. Na temelju vlastitih istraživanja pisala je T. Rubić o recentnijim događanjima u okviru dužijance, odn. dužionice, konkretno onoj održanoj 2002. godine u Somboru (2010). Pojavu dvostruke javne proslave dužionice u Somboru, jedne u organizaciji Nacionalnog saveta Bunjevaca i Udruženja građana „Bunjevačko kolo“, a druga u organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ autorica T. Rubić promatra kao:

‘simbol’, ‘marker’ identiteta (Čapo Žmegač 1997, 71), tj. preklapanje objektivnog (kulturno nasljeđe) i subjektivnog (emska percepcija: stavovi, odnos i vrijednosti), a polemike o podrijetlu Bunjevaca kao dio tih preklapanja, odnosno, kao njihovu interakciju, te kao aktualan primjer selektivne interakcije s lokalnim/regionalnim/etničkim kulturnim inventarom s jedne te društveno-političkim kontekstom i javnodiskurzivnim predodžbama o zajedništvu s druge strane (2010, 249).

Autorica uočava da članovi obaju društava dužijancu ističu kao metaforu svoje etničke opstojnosti, pritom suprotno poimaju vlastitu etničku atribuciju te zaključuje da je ta manifestacija pokazatelj relevantnosti sagledavanja utjecaja gradskih kulturnih, političkih i crkvenih elita u tim procesima i njihovih interakcija na lokalnoj razini, a u kontekstu društveno-političkih promjena na nacionalnoj razini (ibid. 252).

Rad K. Vugdelija i M. Gotal (2013) temelji se na istraživanju u zajednici Hrvata Bunjevaca u Vojvodini u Subotici i okolici u studenome 2011. i u kolovozu 2012. godine kada su razgovarali s kazivačima o dužijanci i neposredno pratili završne svečanosti. Njihovo ključno polazište u istraživanju bilo je promatranje dužijance kao simbola identiteta zajednice Hrvata Bunjevaca u Subotici i subotičkome kraju, odnosno kao javnoga događaja kojim se zajednica predstavlja u svome multikulturnom i multietničkom okružju grada Subotice i šire. Osnovna je pretpostavka pritom bila da dužijanca kao simbol zajednice i njezina identiteta za njezine članove može imati različita značenja. U svojoj analizi ukazuju na raznolikost značenja koje članovi zajednice pripisuju samoj dužijanci te na načine na koje se kroz nju identificiraju. Pritom dužijancu promatraju kroz tri aspekta koji su se pojavljivali kao najčešća mjesta u iskazima, a ujedno su i dominantna značenja manifestacije – dužijanca kao tradicija, kao religijska praksa i kao javno gradsko događanje. Nadalje, prikazuju kako se kroz ta tri aspekta reflektiraju različite dimenzije identiteta zajednice, odnosno kako se dužijanca kao ključni simbol svojim različitim značenjima konstituira kao identitetski marker. Riječ je o simbolu identiteta zajednice čija javna manifestacija znači potvrđivanje i održavanje kontinuiteta identiteta, a ujedno je mehanizam uspostavljanja razlike prema drugim zajednicama te omogućuje vidljivost zajednice u multietničkome prostoru.

T. Rubić i N. Škrbić Alempijević (2014) kroz teorijski koncept društvenoga sjećanja razmatraju kakva se stajališta prema prošlosti kreirana u suvremenosti izražava-

ju i utjelovljuju tom kulturnom manifestacijom. Pritom postavljaju pitanja: koji se tradicijski ili povijesni motivi dužijancom aktualiziraju danas i u koju svrhu; kakav je odnos raznih aktera, ustanova i pojedinaca uključenih u produkciju i konstrukciju manifestacije, u kakvu se vezu njihova različita viđenja tradicije dovode ovim događajem, te kako se stvara sprega ruralnoga i urbanoga u tom kontekstu. Naglasak stavljaju na identifikacijske procese pri kojima važnu ulogu ima tvorba adekvatnoga sjećanja. Njihova studija se temelji na terenskom istraživanju, praćenju različitih segmenata dužijance (takmičenja *risara* i događaja u okviru završne svečanosti dužijance) te na analizi medijskih prikaza, popularne, stručne i znanstvene literature posvećene tom fenomenu. Svoju analizu zaključuju:

Dužijanca je projekt koji je, nedavno obilježivši svoje dugo trajanje – stotu obljetnicu – mjesto aktivnog upisivanja raznovrsnih, starih i novih, značenja u tradicijske forme. Svakim svojim izvođenjem ona aktivno odgovara na iznova izmijenjene društvene okolnosti i na društvenopolitičke izazove. Ona je i mjesto kohezije jer uspijeva uključiti pripadnike različitih generacija i lokalnih zajednica, a ujedno i mjesto tvorbe razlikovnog identiteta jer upućuje na razliku 'nas' od 'drugih'. Time se za različite aktere ona može ostvarivati i kao arena za afirmiranje zajednice i identiteta njezinih članova te kao sredstvo kojim se povećava vidljivost ove (sub)etničke skupine (usp. Ceribašić 2005). Dužijanca bunjevačkih Hrvata u Subotici predstavlja važno sredstvo pri identifikacijskim procesima, služi današnjim potrebama i ciljevima, a uključuje i određenu projekciju budućnosti zajednice. Tako se... Dužijanca ostvaruje kao tradicija u punom značenju tog pojma“ (usp. 2014, 511-512).

Takvom njihovom zaključku bliska su emocijama obilježena razmišljanja „iznutra“ dugogodišnjeg predsjednika Organizacijskog odbora dužijance Grge Kujundžića, koji je i sam bio *bandaš* 1968. godine:

Vežan sam za Dužijancu gotovo cijeli život (...) Ta mi je radost ostala i danas velika. Ovo moramo čuvati. Iz organizacije gradske Dužijance izniklo je i 'Bunjevačko kolo', tada Hrvatsko kulturno umjetničko društvo, a sada je to Hrvatski kulturni centar. Bio sam sudionik sjedinjenja i trajanja Dužijance, a i sada me raduju ove manifestacije. Dužijanca je za ovdašnje bunjevačke Hrvate magnet s velikom centripetalnom silom okupljanja Hrvata. Dužijanca i dalje ima veliki značaj, kao izraz naše kulture i vjere. Trebamo biti radosni da naši sugrađani drugih nacija i vjere ovaj naš običaj veoma cijene, poštuju, pa i podržavaju. Sigurno i drugi slave žetvu, ali naš način proslave i zahvale nama je posebno drag i čuvamo ga. Mi smo žetvene svečanosti postavili na gradski stol kulture. Dužijanca je pokazatelj opstojnosti kulture bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (Sarić 2012).

Naš koautorski rad objavljen u Zborniku radova sa drugog međunarodnog znanstvenog interdisciplinarnog simpozija *Hrvatska folklorna i etnografska baština u svjetlu Dubrovačke, svjetske i turističke sadašnjosti* ima prvenstveno za cilj hrvatskoj i međunarodnoj etnološkoj i inoj javnosti predstaviti dužijancu u povijesnom i su-

vremenom kontekstu kao javnu kulturnu manifestaciju i običajnu praksu kojom hrvatska etnička skupina Bunjevci u Vojvodini (Srbija) obilježava završetak žetve. Holističkim pristupom nastojale smo ocrtati raznolikost društvenog, kulturnog, religijskog i političkog konteksta u okviru kojih se dužijanca obilježava, s posebnim osvrtom na podvojenost identiteta unutar bunjevačke zajednice, jer je to činjenica, kolikogod nemila bila, koja se ne može ignorirati. Naš je cilj u tom radu također bio utvrditi na koji način dužijanca, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti, predstavlja izraz identiteta ove hrvatske subetničke skupine u multietničkom okruženju Vojvodine u Srbiji. Uz ostala ranija istraživanja u osnovnim crtama predstavile smo i spomenuta najnovija etnološka istraživanja koja su se 2011. i 2012. obavila u okviru projekta „Identitet i etnokulturno oblikovanje Bunjevaca“, a koja su rezultirala radovima na koje smo se ukratko osvrnule i na prethodnim stranicama (usp. Černelić i Grbić Jakopović 2013).

* * *

Na kraju, svakako želimo naglasiti da ova tradicija, koja ima dugu opstojnost i značajno mjesto u bunjevačkoj kulturnoj baštini, i koja se u kontinuitetu održava i sadržajno obogaćuje, svakako zaslužuje da se uvrsti u registar UNESCO-ve nematerijalne baštine. Međutim, radi se o tradiciji hrvatske subetničke skupine u drugoj državi, pa bi takav prijedlog trebala iznijeti država u kojoj se proslava dužijance održava, tj. država u kojoj su bunjevački Hrvati nacionalna manjina. Osim te činjenice i spomenuta podvojenost njihovoga etničkog identiteta, na žalost i mnogi drugi prijepori oko dužijance među hrvatskom zajednicom u Subotici, stoje na putu ovakvoj mogućoj inicijativi.

Literatura:

- Beretić, Stjepan. 2009. *Dužijanca u srcu*. Subotica: Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“.
- Černelić, Milana. 2006. *Bunjevačke studije*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet Zagreb, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF press.
- Černelić, Milana. 2012. Impact of Migration on the Cultural Heritage and Identity. U: Petko Hristov (ur.). *Migration and Identity: Historical, Cultural and Linguistic Dimensions of Mobility in the Balkans*. Sofia: Paradigma, 163-179.
- Černelić, Milana i Grbić Jakopović, Jadranka. 2013. Sto i dvije godine trajanja Dužijance – proslava završetka žetve kao kulturna praksa i iskazivanje identiteta. U: Mira Muhoberac (ur.). *Međunarodni znanstveni interdisciplinarni simpozij Hrvatska folklorna i etnografska baština u svjetlu dubrovačke, svjetske i turističke sadašnjosti. FEB 2012. Dubrovnik, Republika Hrvatska, 11.-13. prosinca 2012. Zbornik radova*, Dubrovnik: Folklorni ansambl Lindo. 500–515.
- Čupurdija, Branko. 2010. Put ka celovitosti Dužijance. *Glasnik Etnografskog instituta SANU*, 48: 163-172.
- Erdeljanović, Jovan. 1930. *O poreklu Bunjevaca*. Beograd: Srpska kraljevska akademija.

- Ivanković, Franjo i sur. 1996. *Somborske žetvene svečanosti*. Ur. Franjo Ivanković, Sombor: Institut „Ivan Antunović“ Subotica.
- Haralambos, Michael i Holborn, Martin. 2002. *Sociologija. Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
- Jenkins, Richard. 2003. *Social Identity*. London, New York: Routledge.
- Juriga, Augustin. 2003. *Ris. Fotomonografija žetelačkih radova*. Subotica: Birografika a. d. Subotica.
- Piuković, Grgo. 2010. *Sto bandaša i bandašica*. Subotica: Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“.
- Povržanović Frykman, Maja. 2010. Materijalne prakse bivanja i pripadanja u transnacionalnim društvenim prostorima. *Studia Ethnologica Croatica* 22, 39-60.
- Prelić, Mladena 2007. Pitanje posebnog bunjevačkog identiteta u svjetlu savremenih teorija o etnicitetu. U: Dušan Čamprag i Suzana Kujundžić-Ostojić (ur.). *Zbornik radova sa simpozijuma „O Bunjevcima“*, Novi Sad: Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine, Srpska akademija nauka i umetnosti, pp. 187-201.
- Prelić, Mladena. 2008. Identitet i praznik. Dužijanca Bunjevaca u Bačkoj. U: Mato Pižurica i Suzana Kujundžić-Ostojić (ur.). *Etnolingvistička i istorijska istraživanja o Bunjevcima*, Novi Sad: Matica srpska i NIU Bunjevački informativni centar, 125-136.
- Rubić, Tihana. 2010. Kulturne politike i etnički identiteti: Primjer dvaju kulturno-umjetničkih društava u Somboru. U: Robert Skenderović (ur.). *Identitet Bačkih Hrvata*. Zagreb-Subotica, 215- 240.
- Sarić, Zvonko. 2012. Ususret Dužijanci – svečanost izrasla iz tradicije bunjevačkih Hrvata. <http://zkhv.org.rs/index.php/component/content/article/30-hrvatska-zajednica-vojvodini/1174-ususret-dujanci-sveanost-izrasla-iz-tradicije-bunjevskih-hrvata>, (pristup 10. listopada 2014.).
- Sekulić, Ante. 1991. Bački Hrvati: narodni život i običaji. *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, 52.
- Stantić, Alojzije. 2001. *Kruv naš svagdašnji*. Subotica: HKC „Bunjevačko kolo“.
- Stantić, Alojzije. 2011. *Ris i obiteljska Dužijanca u subotičkom ataru*. Subotica: Organizacijski odbor Dužijance 2011. i HKC „Bunjevačko kolo“.
- Škrbić Alempijević, Nevena. 2012. Alojzije Stanić, *Ris i obiteljska Dužijanca u subotičkom ataru*, Organizacijski odbor Dužijanca 2011. i HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica., 2011., 106 str. *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata* 4: 425-428 (prikazi knjiga).
- Škrbić Alempijević, Nevena i Rubić, Tihana. 2013. Dužijanca bunjevačkih Hrvata u Subotici: tvorba tradicije, izvedba sjećanja. U: Milana Černelić, Jadranka Grbić Jakopović, Marijeta Rajković Iveta, Tihana Rubić, Matija Dronjić i Mihovil Gotal (ur.). 2014. *Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet Zagreb, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF press – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica. 495-515.
- Vojnić Hajduk, Lazo (ur.). 1994. *Dužijanca '93. Godišnjak Kulturno-umjetničkog društva „Bunjevačko kolo“*. Subotica: „Bunjevačko kolo“.

- Vojnić Hajduk, Lazo, Kopilović, Andrija i Stantić, Alojzije. 2006. U: Milovan Miković (ur.). *Dužijanca. Žetvena svečanost*, Subotica: Novinsko-izdavačka ustanova „Hrvatska riječ“.
- Vojnić Hajduk, Lazo. 2011. *Obiteljska Dužijanca bunjevačkih Hrvata u subotičkom kraju*. Subotica: Organizacijski odbor Dužijance 2011.
- Vojnić Hajduk, Lazo. 2014. *Dužijanca je zahvala Bogu i pohvala čovjeku*. Subotica: Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, Subotica.
- Vugdeliya, Kristina i Gotal, Mihovil. 2013. Dužijanca kao simbol suvremenog identiteta Hrvata Bunjevaca. *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata* 5: 167-183.
- Zelić, Naco. 2006. „Dužijanca“. U: Slaven Bačić (ur.). *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* 6, Subotica: Hrvatsko akademsko društvo, 101-104.
- Zelić, Naco. 2014. Javna proslava Dužijance (1968.-1971.). *Klasje naših ravni*, novi tečaj, 18/1.-4., 2014: 22-44.
- Žigmanov, Tomislav. 2006. *Hrvati u Vojvodini danas*. Traganje za identitetom. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. Pučko otvoreno učilište.

Summary

Duzijanca (harvest-day celebration) – ethnological perception and interpretation

In the last fifty years, referring to the notion “search for identity”, our science has produced numerous theories directed towards the affirmation and reaffirmation of cultural, ethnic, national and other identities, such as regional ethno-cultural identities of minority communities. Objective cultural contents, in which tradition has a special status, still represent significant resource ethnical and cultural markers are mostly selected from. Genesis, limits, symbols, common destiny and national customs, are evidence that the stability of the identification process, as well as its final result – identity are genuinely undisputed. A proper evidence of the mentioned processes is the duzijanca, a celebration marking the end of the harvest for more than a century among the Bunjevci Croats in the region of Backa. The authors deal with the ethnological and cultural-anthropological papers about duzijanca and their perceptions and interpretations of this cultural practice.

Key words: Bunjevci, duzijanca, identity, ethnological research